

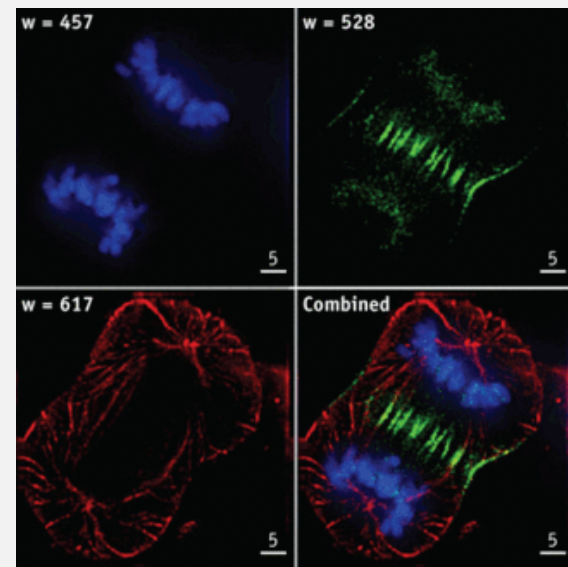
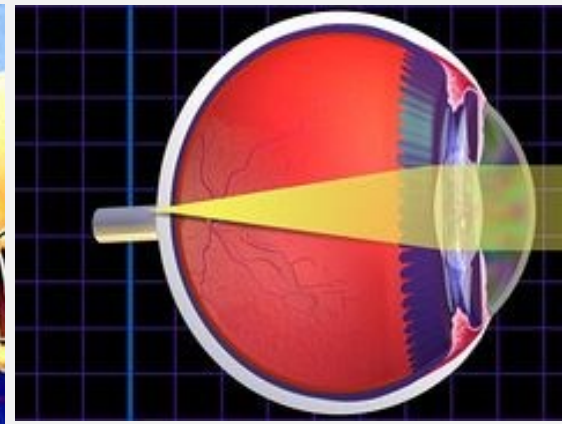
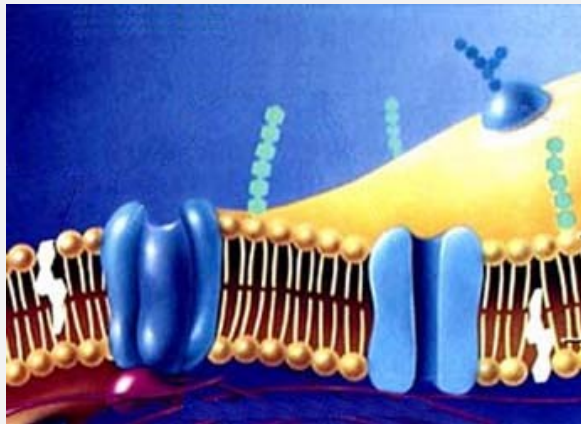
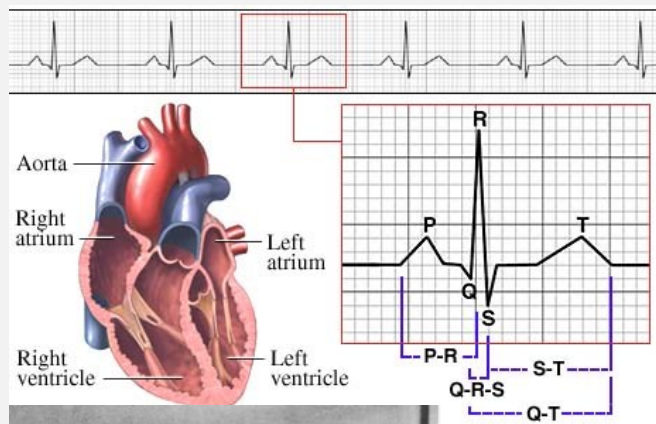
Biofizika I

1. Bevezetés, sugárzások

Schay G

Mi a biofizika tárgya?

Biológiai jelenségek fizikai leírása/értelmezése

A biológiában és orvostudományban alkalmazott fizikai módszerek tárgyalása

Adatok gyűjtése = megfigyelés, kísérlet (tervezett megfigyelés)

Adatok elemzése = kapcsolatok keresése a megfigyelt jelenségekben

Kapcsolat = modell (függvény) alkotása, amely leírja az ismert jelenségek (függő változó) tulajdonságait adott körülmények (független változó) mellett

Tudományos ismeretek $\approx$ a rendelkezésünkre álló modellek együttese

Sugárzás: energia kibocsátása és terjedése

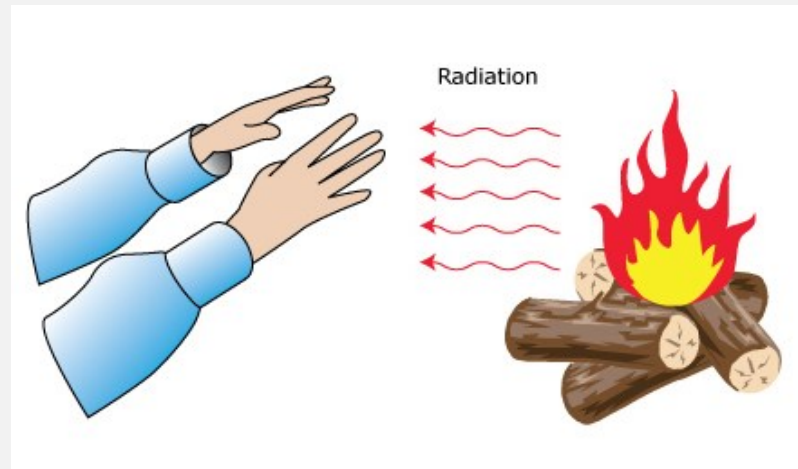
Milyen példákat tapasztalunk magunk körül?

hang

fény

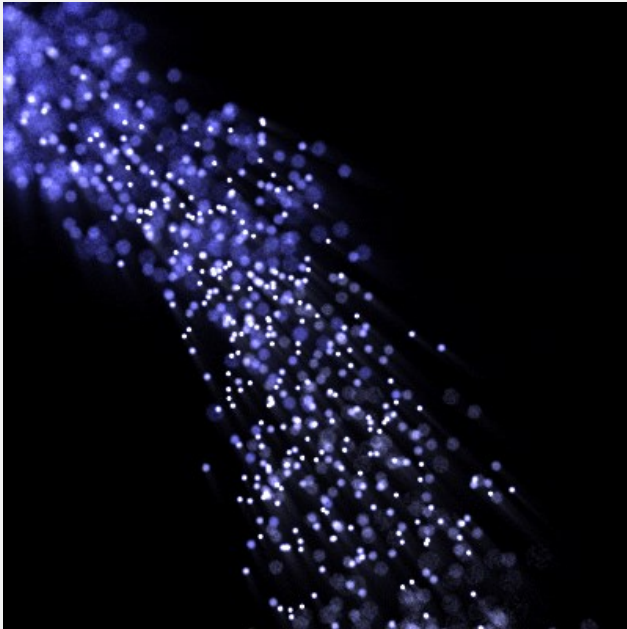
rádióhullámok

magsugárzások

Az energia adagokban terjed

részecskék

fény

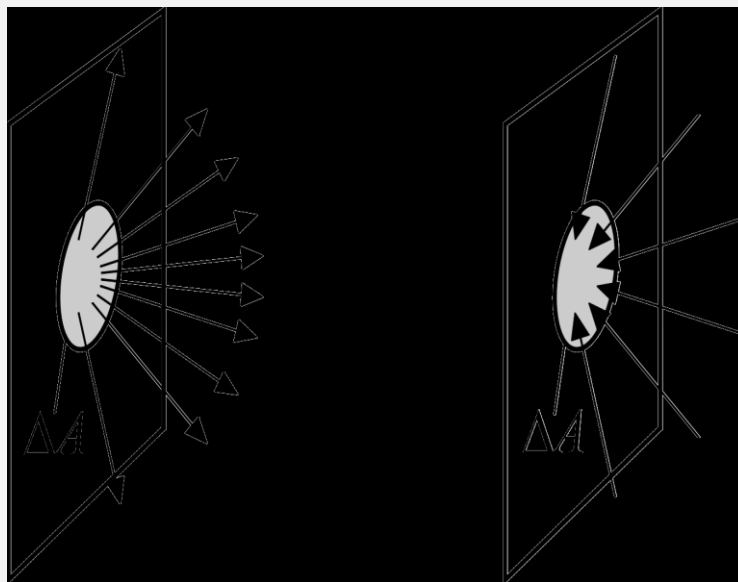

Az energia-adagok **eloszlását** szeretnénk meghatározni
Spektrum

Sugárzásokat jellemző mennyiségek

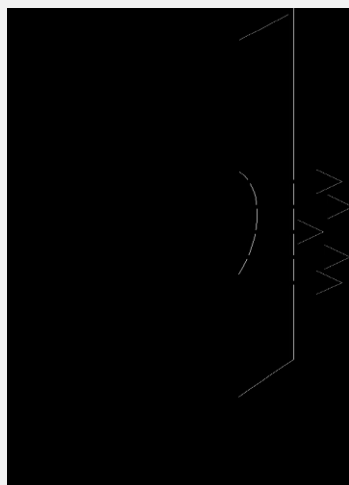
kisugárzott felületi teljesítmény:

$$M = \Delta P / \Delta A = \Delta E / \Delta t \Delta A$$

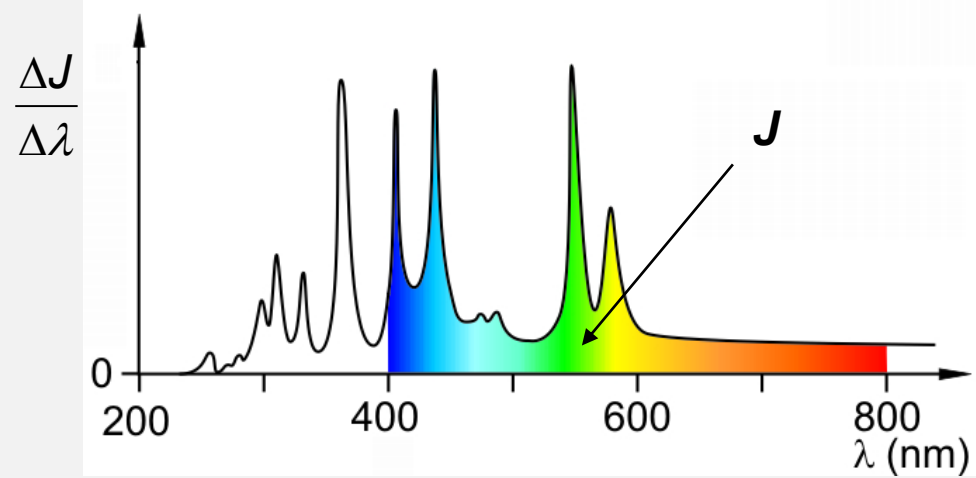
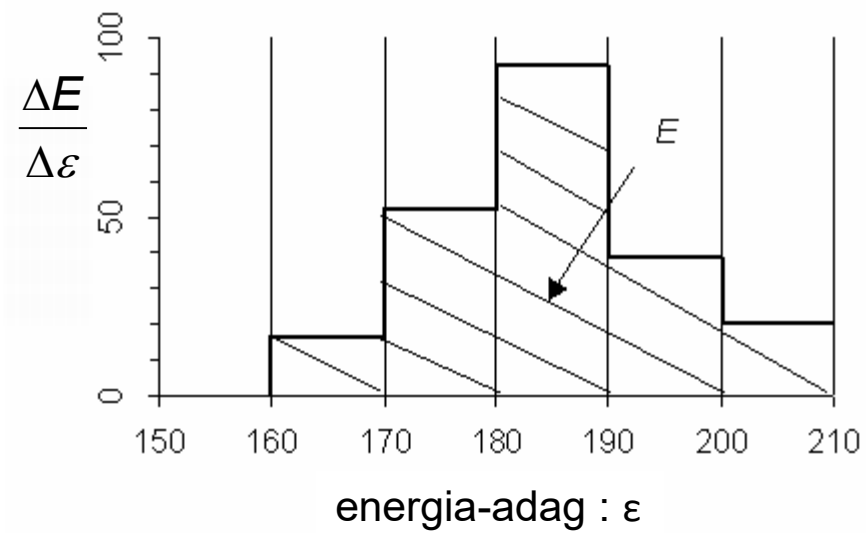
besugárzott felületi teljesítmény:

$$E_{be} = \Delta P / \Delta A \text{ (W/m}^2\text{)}$$

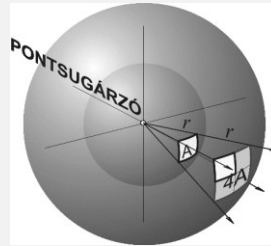

sugárzás intenzitása = sugárzásra
merőleges irányban egységnyi
felületen egységnyi idő alatt
átáramló energia

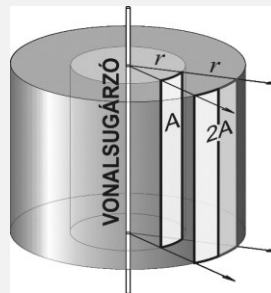
$$J_E = \Delta E / \Delta t \Delta A$$

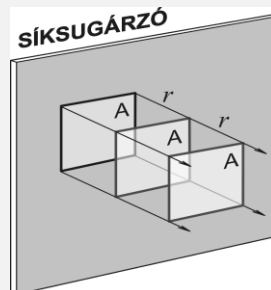
Sugárforrások osztályozása

Pontsugárzó forrás:
 $A \sim r^2 \rightarrow J \sim 1/r^2$

Vonalsugárzó forrás:
 $A \sim r \rightarrow J \sim 1/r$

Síksugárzó forrás:
 $A \sim \text{állandó} \rightarrow J \sim \text{állandó}$

Hullámok általános leírása

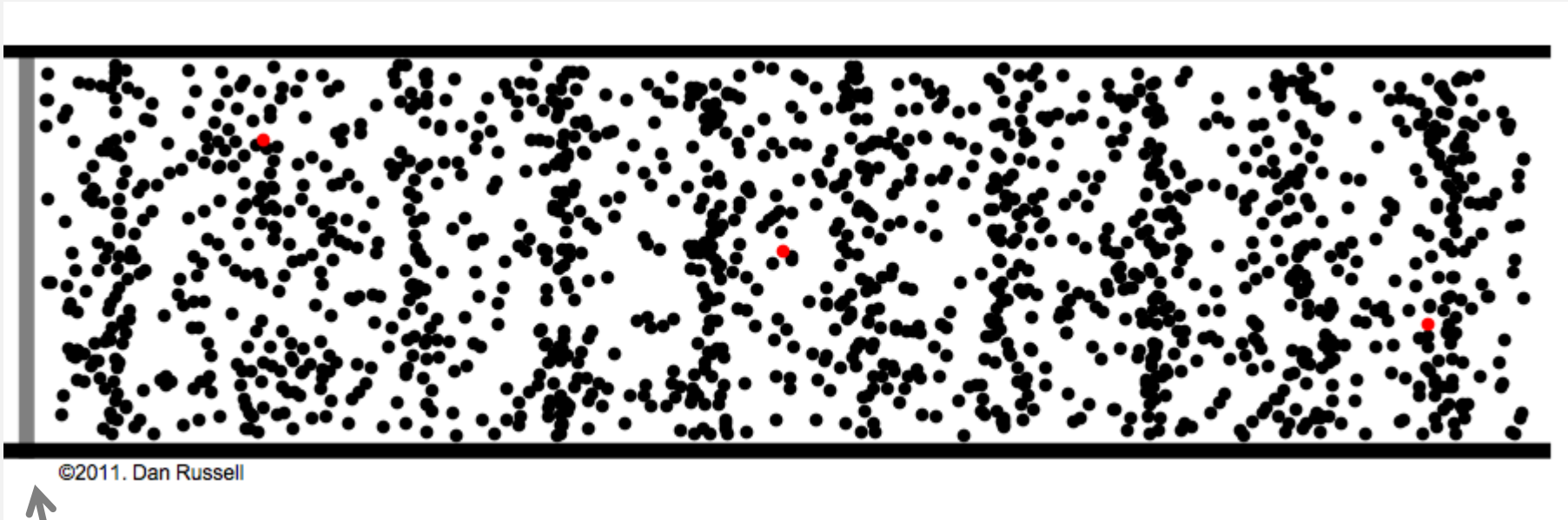
Rezgés (oszcilláció) következtében kialakuló, térben és időben periodikus jelenség, amelyben energia terjed

de a hullámok különbözhetnek
az energia fajtája
az energia mennyisége
a terjedés mechanizmusa szerint

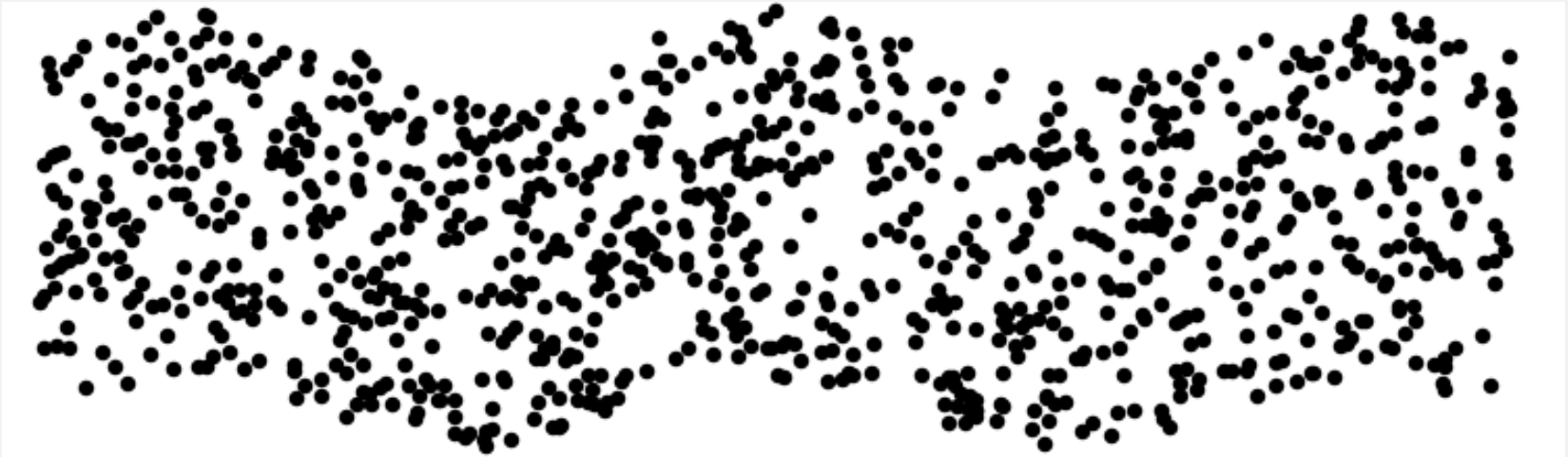
Longitudinális hullámok:

A hullámfront haladási iránya párhuzamos a részecskék mozgásával

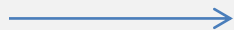

A hullám forrása (itt egy mozgó felszín)

transzverzális hullám

A hullámfront haladási iránya merőleges a részecskék mozgására

Jellemző mennyiségek:

Térbeli periodicitás - *hullámhossz*
 λ [m]

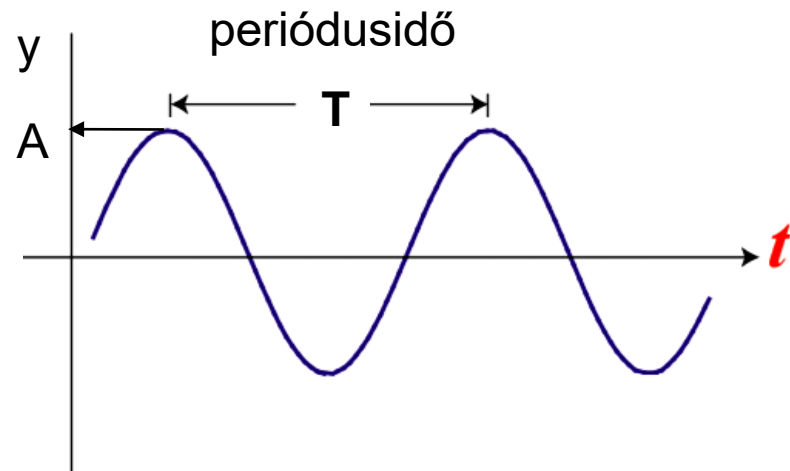
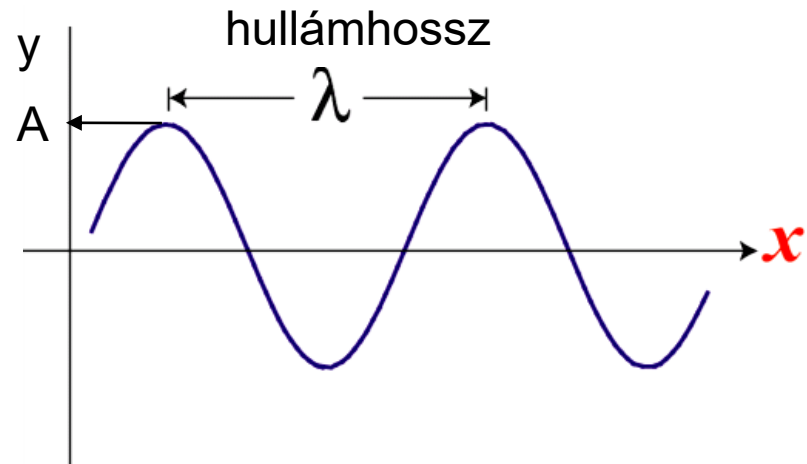
Maximális kitérés - *amplitúdó*

$$E \sim A^2$$

Időbeli periodicitás

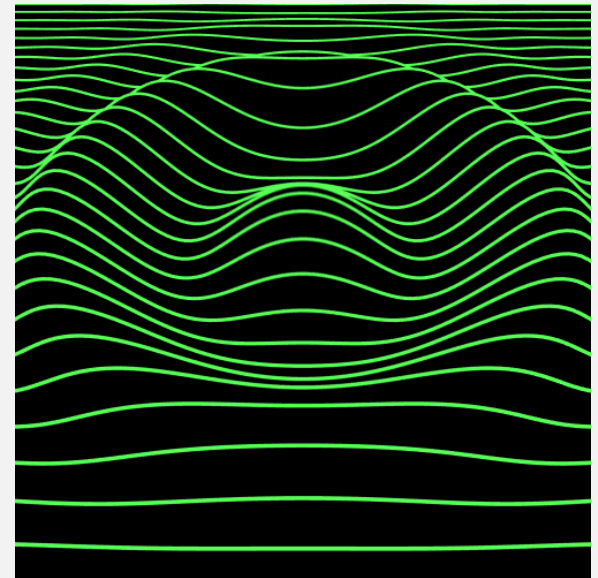
$$f = \frac{1}{T} \left[\frac{1}{s} \right] \quad \begin{array}{l} - \text{periódusidő} \\ - \text{frekvencia} \end{array}$$

hullámsebesség: $c = \lambda/T = \lambda f$

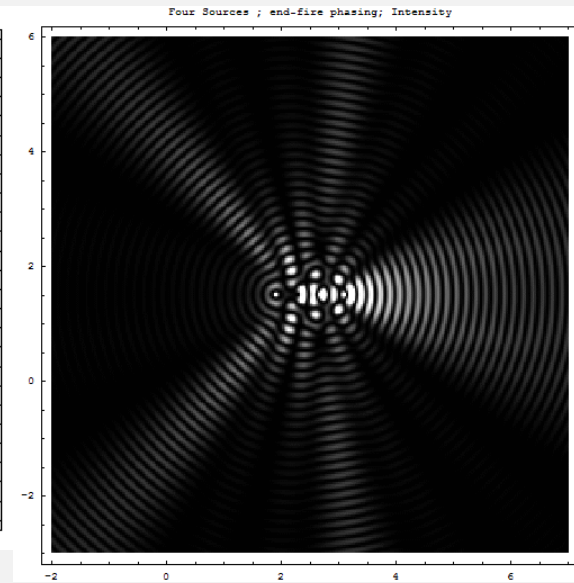
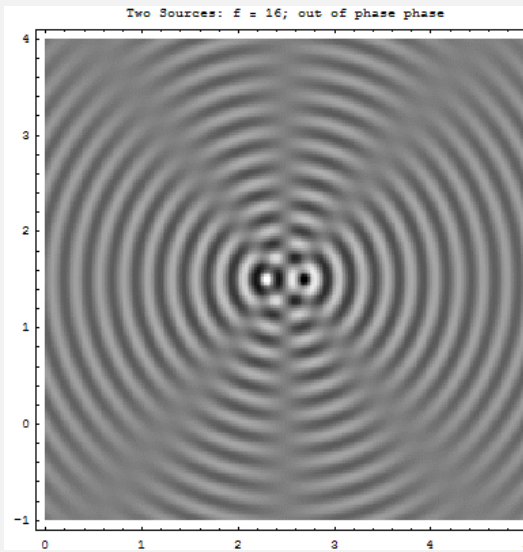
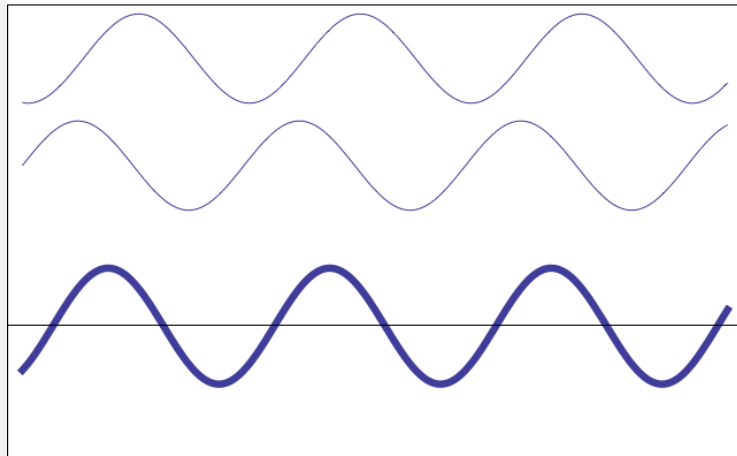
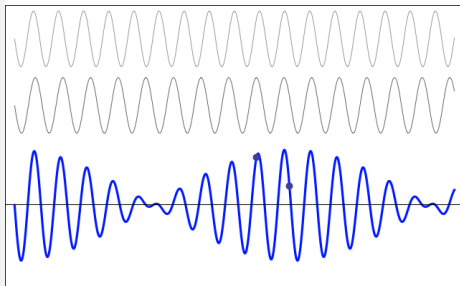
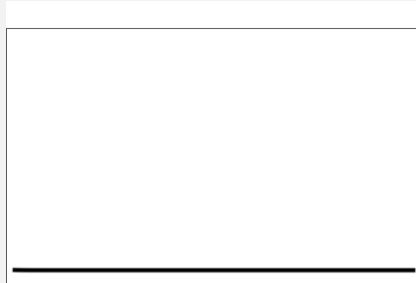

Hullámtermészetet bizonyító jelenségek:

- elhajlás
- interferencia
- polarizáció (rezgésnek iránya van)

Hullámok szuperpozíciója: a „kitérés”ek amiket az egyes hullámok okoznak összeadódnak.

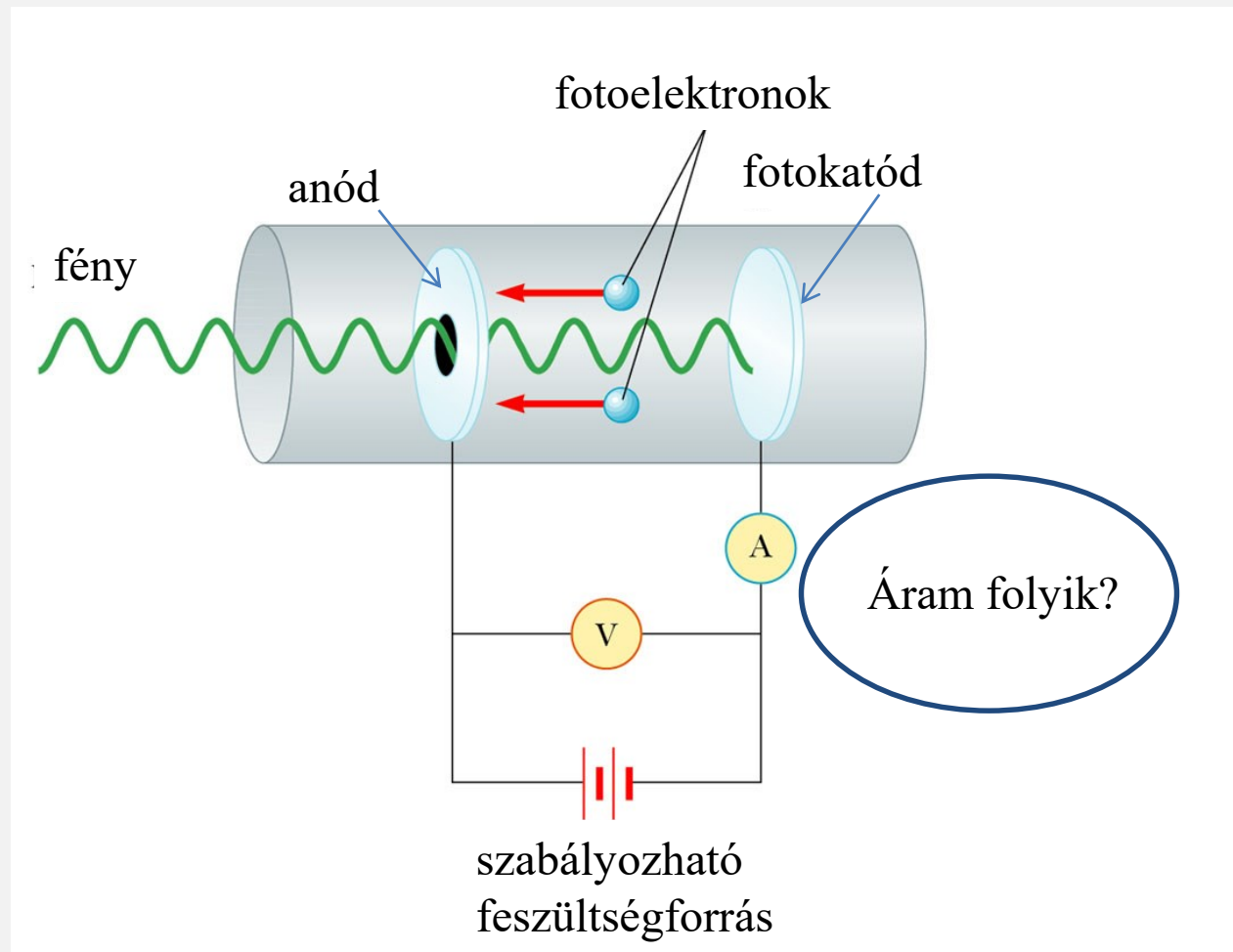

A fény hullám vagy részecske?

Hertz kísérlete

Heinrich Hertz
1887

Fotoelektromos effektus

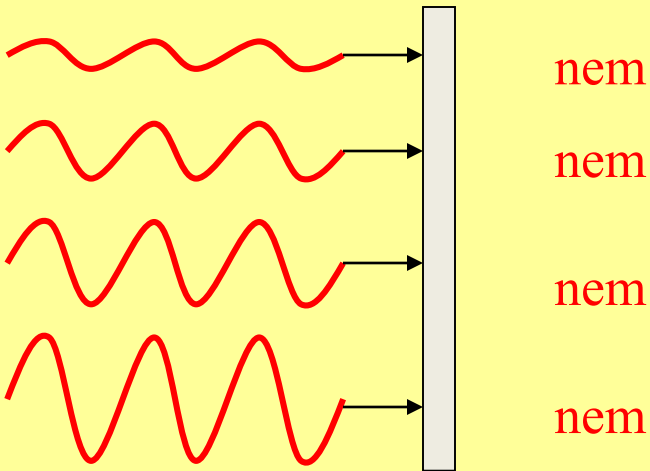
Megvilágító fény

azonos szín / hullámhossz

azonos amplitúdó

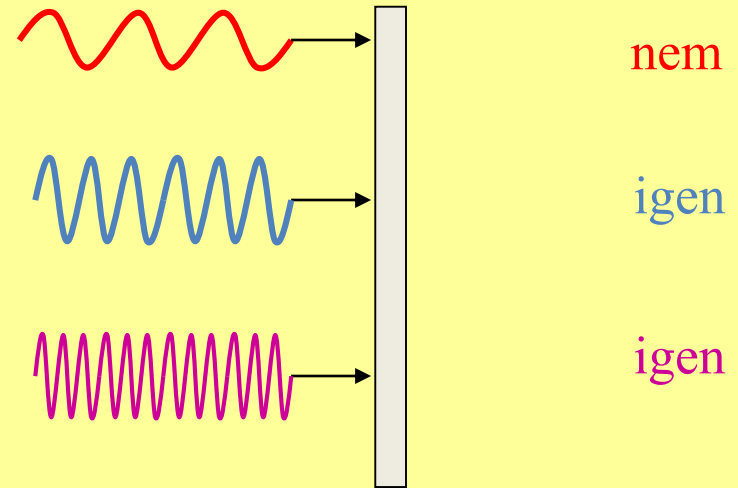
növekvő
amplitúdó / intenzitás

Folyik áram?

változó szín / hullámhossz

Folyik áram?

Nem folyik áram, amíg a frekvencia nem halad meg egy kritikus értéket !

Mi a jelenség magyarázata?

- A jelenség értelmezése a hullámtermészettel nem lehetséges
- Plank (1900): az elektromágneses hullámok energiája csak adott értékeket vehet fel:

$$E = hf$$

(Plank fenti hipotézisét tekintjük a kvantumelmélet születésének)

- Einstein (1905) – magyarázat a kvantumelmélet alapján

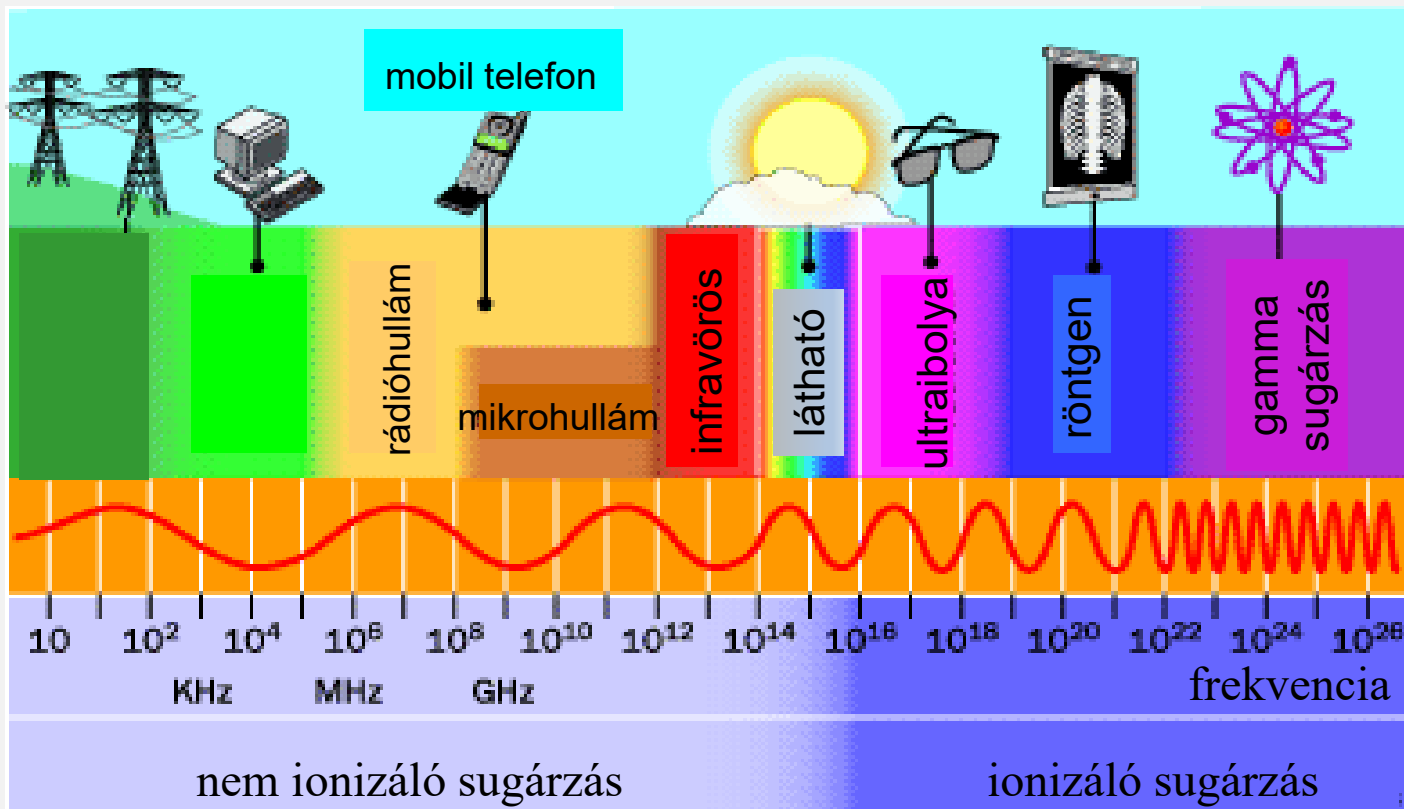
A fény kettős természetű

Részecske – energiája kvantált, “adagja” a foton

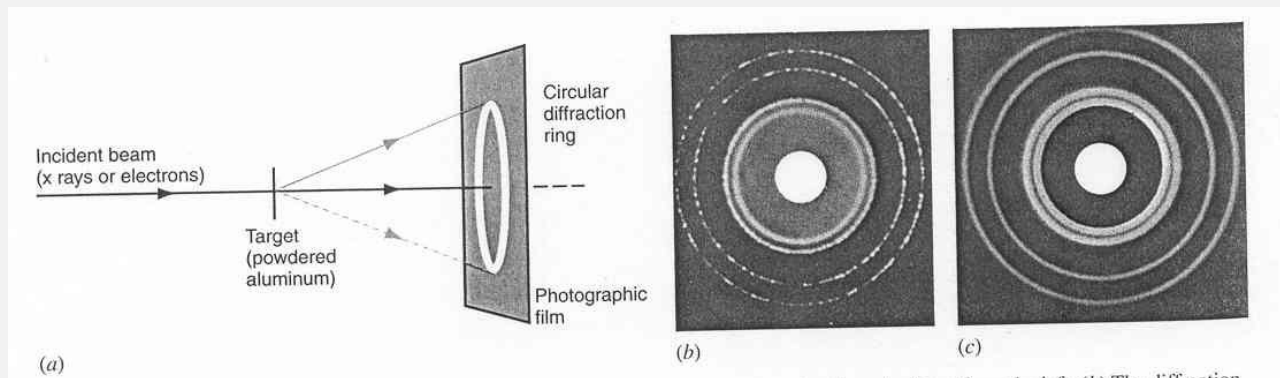
Egy foton energiája: $E = hf = h \frac{c}{\lambda}$

Nyugalmi tömege nincs!

Az elektromágneses spektrum

A részecskék hullámtermészete

Az elektronnyaláb olyan elhajlási vagy interferencia képet hoz létre, mint a fény.

**Clinton Joseph
Davisson**

**George Paget
Thomson**

fizikai Nobel-díj, 1937

*"for their experimental discovery of the
diffraction of electrons by crystals"*

Ellenőrző kérdések

Mi a sugárzás?

A hullámok jellemző paraméterei

A fény kettős természete

Fizikai mennyiségek és mértékegységük

hullámhossz

frekvencia

energia

intenzitás

momentum/lendület

Kapcsolódó fejezetek:

Damjanovich, Fidy, Szöllősi: Orvosi Biofizika

II. 2. 1.

2.1.1

2.1.2

2.1.3

2.1.4

2.1.5

2.1.8